

4. Животко А. Історія української преси / А. Животко. – Мюнхен, 1989–1990. – 320 с.
5. Романюк М. Галушко М. Українські часописи Львова 1848–1939 рр.: історико-бібліографічне дослідження: у 3 т. / М. Романюк, М. Галушко – Т. 1. 1848 – 1900 рр. – Львів: Світ, 2001. – С. 580–587.
6. Українські періодичні видання для жінок в Галичині (1853–1939) / Анотований каталог / Уклад. В. Передирій. – Львів, 1995. – 268 с.
7. Хімяк О. Українська преса друг. пол. ХІХ – поч. ХХ ст. як чинник формування національної свідомості українців Галичини / О. Хімяк // Вісник Львівського університету: серія історична. – № 7. – 2007. – С. 23–31.
8. До діла // Батьківщина. – 1879. – 1 жовтня. – С. 12.
9. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. / І. Франко. – Львів, 1910. – С. 234.
10. Звіт центрального відділу “Просвіта” з 21 червня 1878 до 1 вересня 1879 // Батьківщина. – 1879. – 1 жовтня. – С. 5–6.
11. Письмо з Станіслава // Батьківщина. – 1880. – 16 лютого. – С. 28–29.
12. Вісті з краю (Письмо з Золочева) // Батьківщина. – 1880. – 18 листопада. – С. 12.
13. Звіт з діяльності відділу товариства “Просвіта” з 1 вересня 1879 до 31 грудня 1880 // Батьківщина. – 1881. – 1 березня. – С. 3.
14. Читальні // Батьківщина. – 1882. – С. 1.
15. Відділ філії “Просвіти” у Станіславі // Батьківщина. – 1883. – С. 18.
16. Товариство “Просвіта” // Батьківщина. – 1885. – 6 лютого. – С. 41–42.
17. Справи поточні. Загальний збір товариства товариства “Просвіта” // Батьківщина. – 1885. – 6 лютого. – С. 42–43.
18. Бесіда д-ра Омеляна Огоновського // Батьківщина. – С. 48.
19. Товариство “Просвіта” в році 1885 // Батьківщина. – 1886. – 29 січня. – С. 21–22.
20. Загальний збір товариства “Просвіта” у Львові // Батьківщина. – 1887. – 18 лютого. – С. 39–40.
21. Бесіда посла Романчука // Батьківщина. – 1888. – 12 січня. – С. 11–13.
22. Збір товариства “Просвіта” у Станіславі // Батьківщина. – 1890. – 18 вересня. – С. 448–449.
23. Новий статут товариства “Просвіта” // Батьківщина. – 1891. – 22 березня. – С. 69–72.
24. Володимир Барвінський // Батьківщина. – 1890. – 19 січня. – С. 50–51.
25. Д-р Теофіл Окуневський // Батьківщина. – 1890. – 23 лютого. – С. 114.
26. Руське товариство педагогічне у Львові // Батьківщина. – 1886. – 16 лютого. – С. 36.
27. Статут “Інституту под. покровом св. Николая” заложеного через Руське товариство Педагогічне у Львові // Батьківщина. – 1888. – 3 лютого. – С. 1–4.
28. Руська Бесіда у Львові // Батьківщина. – 1880. – 16 лютого. – С. 16.
29. Двадцятилітній ювілей “Просвіти” // Батьківщина. – 1894. – 1 лютого. – С. 17–18.
30. Відозва до членів товариства “Просвіта” // Батьківщина. – 1894. – 1 лютого. – С. 23.

Дорожинская М. Ю. Хроника деятельности народных обществ Галичины на страницах периодического издания “Батькивщина” (1879–1896)

В статье анализируется содержание одного из содержательных изданий Галичины второй половины XIX в. Автор особое внимание обратила на то, как освещена на страницах “Батькивщины” организационная, издательская и культурно-просветительная деятельность народных обществ края. Периодическое издание позволяет проследить за деятельностью общественных организаций Галичины протяжении исследуемого периода, особенно много места на его страницах отведено деятельности “Просвиты”. Считаю журнал ценным источником для изучения национального движения украинского края второй половины XIX в.

Ключевые слова: периодическое издание, Галичина, народническое общества.

Dorozhynska M. Yu. Chronicle of activity of narodovtsi societies in Halychyna on pages of periodical “Bat’kivshchyna” (1879–1896)

This article analyzes the content of one of the most informational periodicals on Galychyna in the second half of the nineteenth century. Special attention is paid to how lit on the “Bat’kivshchyna” organization, publishing, cultural and educational activities populist societies edge. Periodical allows you to track the activities of civil society organizations in Galicia during the study period, especially a lot of space on its pages devoted of “Prosvita.” We believe the magazine a valuable source for the study of Ukrainian national movement in the land of the late nineteenth century.

Keywords: periodical, Galychyna, narodovtsy.

УДК 94(477)

А. В. Марценюк

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РУХУ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ (1921–1939 рр.)

У статті проаналізовано праці українських дослідників, присвячених історії суспільно-політичного руху Східної Галичини у міжвоєнний період (1921 – 1939 рр.). Доведено, що українська історіографія суспільно-політичного руху Східної Галичини у міжвоєнний період узагальнила у ретроспективі історичних фактів та подій, авторських висновків, суджень, враховуючи специфічні фактори історіописання, різні підходи в інтерпретації процесів державотворення, національно-визвольної боротьби українського народу, який перебував у складі Польщі. Підсумовано вивчення теми та накреслено напрямки подальших наукових пошуків.

Ключові слова: історіографія, Східна Галичина, міжвоєнний період, суспільно-політичний рух, національно-визвольна боротьба.

Формування модерної української нації неможливе без детального вивчення та осмислення вітчизняною історіографією суспільно-політичних процесів, рухів. Історіографія відіграє важливу роль у процесі формування національної свідомості суспільства, переосмисленні місця і ролі України в світовій історії.

Під суспільно-політичним рухом Східної Галичини міжвоєнного періоду (1921 – 1939 рр.) варто розрізняти політичну та громадську активність українців-галичан, спрямовану на утвердження загальноєвропейських цінностей: гуманізму, толерантності, лібералізму, «вільної конкуренції», індивідуалізму, поваги до особи. Слід відзначити важливість вивчення особливостей вияву українцями Східної Галичини своєї соціальної та національної позиції, що яскраво прослідковується у спеціальних фахових та історіографічних дослідженнях міжвоєнного періоду.

Саме історіографія дозволяє у повній мірі дослідити характерні ознаки суспільно-політичного руху Східної Галичини міжвоєнного періоду у ретроспективі історичних фактів та подій, авторських висновків, суджень, інтерпретацій, враховуючи специфічні фактори історіописання.

Метою статті є вивчення тенденцій розвитку історіографії українського суспільно-політичного руху Східної Галичини у міжвоєнний період, узагальнення досягнень, дискусійних і малодосліджених питань.

Метою продиктовані ряд завдань, які необхідно встановити у ході дослідження: проаналізувати стан наукового дослідження теми, основні групи історіографічних джерел; з'ясувати концептуальні та методологічні засади дослідження історії українського суспільно-політичного руху у Східній Галичині міжвоєнного періоду; охарактеризувати інтерпретації національної історіографії українських політичних сил міжвоєнного періоду; з'ясувати фактологічний рівень і тематичну репрезентативність історіографічних джерел.

Об'єкт дослідження – історична наукова література, яка присвячена українському суспільно-політичному рухові у Східній Галичині міжвоєнного періоду (1920 – 1939 рр.) та розкриває його окремі аспекти. Предмет статті – історичні знання і концептуальні засади, наукові зацікавлення та історіографічні напрями дослідження суспільно-політичного руху українців Східної Галичини у міжвоєнний період (1920 – 1939 рр.), становлення і збагачення історичних знань про діяльність українських політичних партій, рухів, громадських об'єднань.

Хронологічні межі роботи охоплюють період від 1921 по 1939 рр., тобто період від початку окупації західноукраїнських земель до її завершення. Такий підхід дозволяє проаналізувати історичні дослідження суспільно-політичного руху Східної Галичини.

Задекларована проблема дослідження української історіографії суспільно-політичного руху міжвоєнної Східної Галичини раніше спеціально не вивчалась і розглядалась у контексті вивчення суспільно-політичного життя Західної України.

Джерельну базу нашого дослідження становлять цілісні, фундаментальні монографії, які присвячені окремим проблемам суспільно-політичного руху Східної Галичини у міжвоєнний період, де поданий змістовний фактологічний матеріал, узагальнюючі праці, які опосередковано торкаються історії Галичини, дисертації, об'єктом дослідження яких є конкретні аспекти політичного, культурного, суспільного життя Західної України та Східної Галичини зокрема.

Передусім варто зауважити, що дана проблема у сучасній історіографії розглядається в працях Я. Калакури [1], С. Кульчицького [2], М. Кугутяка [3], І. Василю [4], Я. Грицака [5], В. Футали [6], Г. Касьянова [7], О. Красівського [8], С. Макарчука [9], де проаналізовано соціально-економічне та політичне становище західноукраїнських земель у складі міжвоєнної Польщі. Вагомими залишаються монографічні видання, присвячені окремим питанням дослідження суспільно-політичного руху Східної Галичини міжвоєнного періоду, що вийшли друком у незалежній Україні.

Після закінчення війни в 1920 р. Галичина знову дісталась на основі вироку абасадорів великих держав Польщі, яка підкресливши її національну, історичну назву, перейменувала її в Малопольщу. Рішення Ради послів зміцнило владу Польщі над Західною Україною. Польська держава стала інструментом поневолення українського народу.

У політичному житті Західної України визначилися три тенденції: 1) радянофільська, яку активно використовували більшовики; 2) опора на власні сили, частина політичних партій пішла у підпілля для продовження збройної боротьби; 3) визнання польської держави [8, с.121–150].

Розглядаємо суспільно-політичний рух Східної Галичини міжвоєнного періоду крізь призму політичної та громадської активності українців-галичан окресленого періоду. Підкреслюємо діяльність політичних сил національно-демократичного, консервативного спрямування, революційного руху, який був репрезентований націоналістичними та соціалістичними силами, громадських організацій, зокрема, культурно-просвітнього, студентського, жіночого, кооперативного руху.

Українські дослідники виявляють значний інтерес як до конкретно-історичних, так і до теоретичних аспектів партійно-політичної історії України, зокрема до національно-демократичного спектра українського політичного руху. Свідченням цього є певні здобутки насамперед конкретно-історичного плану. Однак предметом вивчення стали лише окремі аспекти чи періоди діяльності націонал-демократів. Варто зазначити традиційний підхід в інтерпретації національно-демократичного руху, який відрізняється від радянських типологій класифікації політичних партій та західноєвропейських. Як відомо, представники Української національно-демократичної партії (УНДП), Української народно-трудової партії (УНТП) чи Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО) проголошували свої організації над

класовими загальнонаціональними структурами. До того ж в науковій літературі утвердилася сумнівна думка про відсутність ідеології у націонал-демократів [3, с.35].

Праця відомого українського історика, колишнього члена трудової партії С. Томашівського [10] містила різку критику політики УНДО в кінці 20-х років. У цій роботі він відобразив погляди українських клерикальних кіл, які виступали за польсько-український компроміс на основі ідеї автономії західноукраїнських земель у складі Польщі. У зв'язку з цим автор засуджував опозиційний до Польщі курс проводу УНДО.

Бурковська І. [11] доводила, що УНДО найбільше відповідає особливостям менталітету галицьких українців. переважна більшість опублікованих у той час праць була написана з позицій непримиренного ідейно-політичного протистояння. З обґрунтуванням своїх ідейних позицій виступили такі відомі політичні діячі, як В. Липинський [12], В. Кучабський [13], С. Томашівський [10], О. Назарук [14] та багато інших. У зв'язку з належністю до різних політичних таборів вони різко розходились в оцінці сучасних їм подій, ролі УНТП, УНДО в суспільному житті краю та їх політики.

Історії консервативного руху Східної Галичини міжвоєнного періоду присвячені спеціальні праці (В. Липинський [12], В. Кучабський [13], С. Томашівський [10], Г. Хомишин [15], М. Андрусак [16] та інші), у яких автори відображають погляди ідейно переконаних політиків, громадських діячів, церковних осіб та ін.

Прихильник українських монархічних ідей В. Липинський зауважував на важливій ролі «національної аристократії», яка, використовуючи більшу матеріальну силу для виконання своїх організаційних національних завдань, мусить мати в розумінні цілої нації законну підставу, мусить відповідати почуттям законності і громадської моралі, якими живе в даний історичний момент ціла нація [12, с.772]. Тобто, кожна «національна аристократія» повинна мати, крім матеріальної сили, моральний авторитет.

Д. Дорошенко зауважував, що, як римо-католик, В. Липинський перебував під впливом католицької ідеї церковного унітаризму й централізму і вважав «зосередження верховної влади церковної в руках одного, стоячого понад кількома церквами патріарха спричинилося б для зміцнення авторитетності і внутрішньої сили православної церкви» [17, с.41].

В. Кучабський [13] засуджував тероризм як державницьку політику, виступав проти розпалювання ненависті до національних меншин.

Варто підкреслити, що церковні особи (Г. Хомишин, А. Шептицький і ін.) виступали за лояльне ставлення українського населення Східної Галичини до католицької церкви і були проти терористичних акцій націоналістичного підпілля.

Націоналістичний рух більш повно із вираженими підходами та інтерпретаціями представлений в українській історіографії та часто відбиває суб'єктивні погляди симпатиків націоналізму як важливої доктрини, фундаменту національної державницької ідеї. Актуальними були і залишаються питання внутрішнього розвитку ОУН. Історики досягли певних успіхів у вивченні устрою Організації (М. Мартинець [18], М. Марущенко [19], П. Мірчук [20] та інші). Політичні організації мали свої друковані органи («Сурма», «Розбудова нації»), що висловлювали їх основні погляди та переконання. Деякі публіцистичні видання існували недовго через жорстку цензурну політику Польського уряду; багатьох редакторів та їх співробітників було заарештовано, а їх видання закрито. Політична преса Східної Галичини міжвоєнного періоду охоплювала всі сфери суспільного життя і детально висвітлювала основні здобутки.

Варто відзначити активні дискусії у працях дослідників, які намагаються з'ясувати сутність націоналістичного руху та визначити його вплив на світогляд українців Східної Галичини та Галичини загалом. Частина істориків (П. Мірчук [20], Г. Касьянов [7]) наголошує на екстремізмі українських націоналістів, що стосувався не стільки ідеології, скільки методів боротьби. Він диктувався тогочасними обставинами життя й діяльності українських політичних сил, які змушені були протидіяти курсові влади на державну колонізацію. Націоналістичний рух був важливою складовою суспільно-політичного руху Східної Галичини у міжвоєнний період (1920 – 1939 рр.) та закономірним явищем, виходячи з геополітичного становища українських земель у зазначений період.

На противагу націоналістичному діяв соціалістичний рух, відбиваючи радянське погляди частини українського населення Східної Галичини у міжвоєнний період.

Історіографія соціалістичного руху Східної Галичини міжвоєнного періоду (1920 – 1939 рр.) (М. Герасименко, Б. Дудикевич [21], М. Кравець [22], Р. Баїк [23], С. Кульчицький [2]) проілюструвала соціалістичні погляди українців вказаного періоду, виходячи із обставин, які були присутніми та спрямованими в плані сприйняття дійсності через призму соціалістичних лозунгів, демагогії, уявних моделей відмінної держави та суспільства.

У спільній монографії М. Герасименко та Б. Дудикевич [21] зауважували на тяжкому становищі трудящих Західної України, аналізували передумови та причини соціальних виступів, виступали за об'єднання західноукраїнських земель із Радянською Україною.

Варто зауважити, що Радянський Союз намагався використати суспільно-політичну ситуацію, яка склалася після Першої світової війни, з метою приєднання «етнічних українських земель» Галичини.

Починаючи з середини 20-х рр. ХХ ст. КПЗУ боротьбу на захист Радянського Союзу, за возз'єднання Західної України з Радянською Україною поєднувала з боротьбою проти фашизму.

Р. Баїк [23] присвятив спеціальне дослідження стану школи і освіти на західноукраїнських землях від кінця ХІХ ст. до 1939 р. При цьому звернув увагу на боротьбу КПЗУ за «освіту для народу, демократизацію школи». Автор показав, що освітня політика КПЗУ набула виразних рис у рішеннях розширеного засідання її Центрального комітету 1931 р. [23, с.48].

М. Кравець [22] у «Нарисі робітничого руху в Західній Україні в 1921 – 1939 рр.» показав передумови, розмах, динаміку та особливості страйкового руху. На основі статистичних даних довів, що за темпами свого розвитку страйкова боротьба в Східній Галичині на початку 1920-х рр. дещо відставала від страйкової боротьби в корінній Польщі, проте посідала вагоме місце у загальнопольському робітничому русі.

Варто зауважити, що поряд із політичними силами важливою складовою суспільно-політичного руху Східної Галичини міжвоєнного періоду виступали громадські організації, які репрезентували якісно нові підходи у плані вироблення світоглядних моделей суспільної активності українців-галичан в окреслений період. Зокрема, необхідно зауважити студентський, культурно-освітній, жіночий, кооперативний рух.

Більшість історичних праць про студентський рух (Р. Ковалюк [24], Г. Касьянов [7], С. Кульчицький [2] та інші) в Галичині виконані на обмеженій джерельній базі. В них не використаний основний масив джерел з історії національно-патріотичного руху українських студентів, особливо архівних.

У вивченні національно-патріотичного руху українських студентів на західноукраїнських землях в українській історіографії досягнуто певних результатів: опубліковано низку досліджень, де простежено розвиток національного студентського руху від його зародження аж до кінця 80-х років ХХ ст. Однак, вказані видання не ставили завдання комплексного вивчення студентського руху. Більшість праць, які торкаються означеної проблеми, виконані на обмеженій джерельній базі. В них не використаний основний масив джерел з історії національно-патріотичного руху українських студентів. Виходячи з актуальності проблеми і недостатнього її вивчення, існує нагальна необхідність цілісного дослідження національно-патріотичного студентського руху в ХІХ-ХХ столітті на західноукраїнських землях, як важливої складової частини загальноукраїнського національного руху.

Поряд із політичним та громадським життям у Східній Галичині міжвоєнного періоду розвивався економічний кооперативний рух. Варто зауважити, що вивчення кооперативного руху було і залишається актуальним. Українські дослідники (В. Витанович [25], Л. Матюшко [26], Л. Драгомирецька [27], С. Гелей [28], В. Футала [6]) стверджують, що кооперативний рух Східної Галичини у міжвоєнний період відіграв важливе значення у суспільно-політичному житті краю, оскільки виконував функцію захисту української національної ідентичності у непростих взаєминах з Польщею, підвищення освітнього та культурного рівня населення. Посилаючись на оціночні судження істориків, можна стверджувати, що кооперативний рух виступав потужним засобом самоорганізації українського суспільства в умовах бездержавності та політичної нестабільності.

Характер історіографічної літератури став важливим підґрунтям для визначення спрямованості та змісту даної роботи. Її здобутки позбавляють необхідності деталізованого розгляду насамперед масових та станових об'єднань. Це дозволило спрямувати основні зусилля на синтезований показ етапів організаційно-ідеологічного становлення громадських об'єднань (Б. Савчук [29], І. Зуляк [30], Ж. Ковба [31] та інші), вивчення партійно-політичної боротьби навколо них, а також узагальнення їх діяльності в різних сферах суспільного життя.

В опублікованих працях є чимало суперечностей й протиріч щодо функціонування не лише товариства у цілому, але й просвітніх осередків зокрема, щодо праці голів читалень і філій, Головного виділу, канцелярії; комісій і підкомісій, розмежування їхніх повноважень, управителів маєтків й господарських фахових шкіл, раціонального використання ними коштів й майна «Просвіти» тощо; дослідження, видані в еміграції, написані в основному учасниками просвітнього руху й передусім, за відсутності історіографічної бази, розкривають власне авторське бачення проблеми, що певною мірою залежить як від функцій, які вони виконували, так і власного сприйняття інформації, й її підтвердження на підставі відповідних джерел, що не завжди можна зробити [30, с.96].

Ідейно-концептуальний та науковий аналіз різних аспектів проблеми «жінка і суспільство» в українській історіографії (М. Богачевська-Хом'як [32], Б. Савчук [29], Н. Кобринська [33] і ін.) ґрунтується на різних методичних, методологічних системах. Очевидним є брак «традиційних історичних досліджень, наприклад, фактологічно повної хроніки українського жіночого руху, науково повноцінного та всеохопного видання документальних матеріалів тощо.

Ідеологія позитивізму та ліберального фемінізму, соціал-демократична концепція соціальної емансипації жінок визначили характер переважної більшості оригінальних публікацій українських авторів. Найрепрезентативнішою була праця Н. Кобринської [33].

У міжвоєнний період на західноукраїнських землях виразно означені характерні для європейських країн напрями жіночого руху (консервативний, або соціально-релігійний, ліберальний, соціал-демократичний), а відповідно і їх ідейно-теоретичне обґрунтування [33, с.11].

М. Богачевська-Хом'як вважає, що для висвітлення історії українського руху недостатньо подати тільки історію жіночих організацій та проаналізувати діяльність заангажованих у них жінок; для повнішого з'ясування проблеми потрібне конкретне історичне тло. А це одне з найскладніших завдань, що його поставила перед собою дослідниця. Показати історичне тло – означає визначити передовсім взаємозалежність і зв'язок між суспільно-державною детермінованістю становища жінок та їхніми емансипаційними прагненнями, потенціалом жіночої самоемансипації. Історичне тло визначають державно-правова система та національна ментальність, суспільне становище жінок, перебіг найважливіших громадсько-політичних та культурних подій, а також відповідна психологічна характеристика основних соціальних верств суспільства [32, с. 268].

Отже, концепції українських дослідників суспільно-політичного руху Східної Галичини міжвоєнного періоду (1921 – 1939 рр.) стосовно державного будівництва виступають цінним матеріалом у розбудові

демократичної та правової держави, визначення адекватного зовнішнього курсу, державотворчої практики загалом. Праці українських істориків проілюстрували різні підходи у визначенні національної ідеї, політичної спрямованості українського суспільства, своєрідні інтерпретації причинно-наслідкових зв'язків суспільної та політичної ситуацій, державотворчих проектів.

Суспільно-політичне життя українців у Східній Галичині міжвоєнного періоду у його широкому розумінні – це доволі складний комплекс, у якому перепліталися соціально-економічні та етнополітичні інтереси.

Усвідомлення теоретико-методологічних засад дослідження суспільно-політичного руху Східної Галичини міжвоєнного періоду сприяє науковому пошуку, виробленню об'єктивних висновків, створення новаторських умовиводів, важливих концептуальних поглядів, що визначають певні тенденції вивчення суспільно-політичного руху як окремого, важливого напрямку. Критичне використання джерельного комплексу дозволяє з'ясувати сучасний стан, повноту і достовірність вивчення проблеми, виявити недостатньо досліджені питання та виробити рекомендації для подальших наукових пошуків.

Джерела та література

1. Калакура Я. С. Українська історіографія: Курс лекцій / Я. С. Калакура. – К.: Генеза, 2004. – 496 с.
2. Кульчицький С. В. Україна між двома війнами (1921 – 1939 рр.). – Т. 11 / С. В. Кульчицький. – К.: Видавничий Дім Альтернативи, 1999. – 335 с.
3. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії / Микола Кугутяк. – Івано-Франківськ, 1993. – 200 с.
4. Васюта І. Перегрупування в західноукраїнському національному русі в перші роки по анексії Східної Галичини / Іван Васюта // Вісник Львівського університету. Серія історична. – 1999. – Вип. 34. – С. 341 – 354.
5. Грицак Я. «Молоді» радикали в суспільно-політичному житті Галичини / Ярослав Грицак // Записки НТШ. – Т. ССХІІ. Праці історико-філософської секції. – Львів, 1991. – С. 71 – 110
6. Футала В. Історія вивчення суспільно-політичного життя українців у міжвоєнній Польщі (1921 – 1939) / Василь Футала. – Львів – Дрогобич: «Коло», 2010. – 456 с.
7. Касьянов Г. В. Теорії нації та націоналізму: Монографія / Георгій Володимирович Касьянов. – К.: Либідь, 1999. – 352 с.
8. Красівський О. Галичина у першій чверті ХХ ст. Проблеми польсько-українських стосунків / Орест Красівський. – Львів: Вид-во ЛФУАДУ, 2000. – 416 с.
9. Макарчук С. А. Західна Україна 1917 – 1939 рр. в радянській історіографії / С. А. Макарчук, Ю. А. Киричук // Вісник Львівського університету. Серія історична. Вип. 19: Питання історіографії. – Львів: «Вища школа», 1983. – С. 10 – 17.
10. Томашівський С. Влада й культура / С. Томашівський // Хліборобська Україна. – 1922 – 1923 рр. – № 7 – 8. – С. 6.
11. Бурковська І. Проблема польсько-українського політичного компромісу в діяльності УНДО (1925 – 1935) / Ірина Бурковська // Розбудова держави. – 1997. – № 1. – С. 26 – 32.
12. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму / В'ячеслав Липинський. – Відень, 1926.
13. Кучабський В. Отверта відповідь польському консервативі / Василь Кучабський. – Львів, 1932.
14. Назарук О. Націоналізм Донцова й інші мишугізми / Осип Назарук. – Львів, 1934.
15. Хомишин Г. Українська проблема. Для духовної і світської інтелігенції українського народу / Григорій Хомишин. – Станіслав 1932.
16. Андрусак М. Нариси з історії галицького москвофільства / Микола Андрусак. – Львів, 1935. – 235 с.
17. Дорошенко Д. Історія України. 1917 – 1923 роки / Дмитро Дорошенко. – Т. 1. – Нью-Йорк, 1954. – 437 с.
18. Мартинець В. Українське підпілля. Від УВО до ОУН. Спогади й матеріали до передісторії та історії українського організованого націоналізму / Володимир Мартинець. – Вінніпег, 1949. – 349 с.
19. Марущенко О. Висвітлення діяльності УВО-ОУН (1920 – 1941 рр.) в українській зарубіжній та радянській історіографії: порівняльний аналіз / Олександр Марущенко, Наталія Надурак // Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – Івано-Франківськ, 2009. – № 15 – 16. – С. 572 – 579.
20. Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів. Т. 1. 1920 – 1939 / За ред. Степана Ленкавського / Петро Мірчук. – Мюнхен – Лондон – Нью-Йорк: Українське видавництво, 1968. – 639 с.
21. Герасименко М. П. Боротьба трудящих Західної України за возз'єднання з Радянською Україною (1921 – 1939 рр.) / Михайло Петрович Герасименко Богдан Корнілович Дудикевич. – К.: Держполітвидав УРСР, 1955. – 246 с.
22. Кравець М. М. Нариси робітничого руху в Західній Україні в 1921 – 1939 рр. / Микола Миколайович Кравець. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – 235 с.
23. Баїк Л. Г. За освіту для трудящих (Боротьба проти буржуазного націоналізму і клерикалізму в галузі освіти на західноукраїнських землях до возз'єднання їх з Радянською Україною) / Лев Григорович Баїк. – Львів: «Вища школа», 1983. – 192 с.
24. Ковалюк Р. Український студентський рух на західних землях ХІХ – ХХ ст. / Роман Ковалюк. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2001. – 420 с.
25. Витанович І. Історія українського кооперативного руху / Ілля Витанович. – Нью-Йорк: ТУК – Товариство Української Кооперації, 1964. – 624 с.
26. Матюшко Л. Діяльність москвофільського студентського товариства Друг у міжвоєнний період / Людмила Матюшко // Шляхами історії. Науковий збірник історичного факультету ЛНУ ім. І. Франка на пошану професора Костянтина Кондратюка / [Упорядник О. Сухий]. – Львів, 2004. – С. 310 – 322.
27. Драгомирецька Л. Українська кооперація у громадсько-політичному житті Західної України (1920 – 1939 рр.) / Людмила Драгомирецька: автореф. дис. канд. істор. наук. – Івано-Франківськ, 2004. – 24 с.
28. Гелей С. Василь Кучабський: від національної ідеї до державності: українська консервативна політична думка першої половини ХХ ст. та її вклад в історичну науку / Степан Гелей. – Львів: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. – Львів, 1998. – 531 с.
29. Савчук Б. Жіноцтво в суспільному житті Західної України (остання третина ХІХ ст. – 1939 р.) / Борис Савчук. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998. – 280 с.
30. Зуляк І. Діяльність «Просвіти» у Західній Україні в міжвоєнний період (1919 – 1939) / Іван Зуляк. – Тернопіль: «Воля», 2005. – 946 с.
31. Ковба Ж. М. «Просвіта» – світло, знання, добро і воля українського народу / Жанна Миколаївна Ковба. – Дрогобич: Відродження, 1993. – 128 с.

32. Богачевська-Хом'як М. Білим по білому: Жінки в громадському житті України. 1884 – 1939 / Марта Богачевська-Хом'як. – К.: Либідь, 1995. – 424 с.
33. Кобринська Н. Жіноча справа в Галичині / Н. І. Кобринська // Наша доля. – Кн. 1. – С. 1 – 36.

Марценюк А. В. Концептуальные основы украинской историографии общественно-политического движения в Восточной Галиции межвоенного периода (1921–1939 гг.)

В статье проанализированы работы украинских исследователей, посвященных истории общественно-политического движения Восточной Галиции в межвоенный период (1921–1939 гг.) Доказано, что украинская историография общественно-политического движения Восточной Галиции в межвоенный период обобщила в ретроспективе исторических фактов и событий, авторских выводов, суждений, учитывая специфические факторы историописания, различные подходы в интерпретации процессов создания государства, национально-освободительной борьбы украинского народа, который находился в составе Польши. Подведены итоги изучения темы и намечены направления дальнейших научных поисков.

Ключевые слова: историография, Восточная Галиция, межвоенный период, общественно-политическое движение, национально-освободительная борьба.

Martsenyuk A. V. Conceptual foundations of Ukrainian historiography of social and political movement in eastern Galicia in interwar period (1921–1939 years)

The article analyzes the work of Ukrainian researchers dedicated to the history of social and political movements in Eastern Galicia during the interwar period (1921 – 1939 years). It is proved that Ukrainian historiography of social and political movements in Eastern Galicia during the interwar period summarized in retrospect of historical facts and events, author's conclusions, judgments, taking into account factors specific historical description, different approaches to the interpretation of state formation processes, the national liberation struggle of the Ukrainians, who were a part of Poland. Exploring themes and outlines directions for further research findings are summarized.

Keywords: historiography, Eastern Galicia, the interwar period, the socio-political movement, national liberation struggle.

УДК 655.41(477)"19"

В. І. Шпак

УКРАЇНСЬКІ ДРУКОВАНІ ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ВІД ДЕРЖАВНИХ ДО ПРИВАТНИХ

Ця стаття присвячена історії розвитку українських друкованих засобів масової інформації на етапі переходу країни від командно-адміністративної, партійної системи до ринкової економіки. Типізовано українські видання за формою їх фінансування та мірою залежності від держави у 90-ті роки минулого століття. Проілюстрована історія підготовки проекту закону про роздержавлення державних і комунальних ЗМІ. Зроблено висновки щодо перспективи його ухвалення.

Ключові слова: роздержавлення, державні і комунальні ЗМІ, закон, держава, Національна спілка журналістів України.

Перехід країни на початку 90-х минулого століття від командно-адміністративної, партійної системи до ринкової економіки поставив чимало питань і перед видавничою галуззю, зокрема, перед друкованими засобами масової інформації. У 1991 р. в Україні випускалося 1 909 газет із загальним річним накладом у 3 799 971,0 тис. примірників. Зрозуміло, що практично всі з них у тій чи іншій мірі були державно-партійними. За 22 роки незалежності кількість газет в Україні значно виросла і складає сьогодні понад 2,5 тис. Але, і сьогодні, у близько 30 % від загальної кількості видань, засновниками є ради народних депутатів, органи місцевого самоврядування, Кабінет міністрів України, міністерства, комітети та інші державні установи, державні підприємства, бібліотеки, музеї, державні навчальні заклади, академії наук та науково-дослідні інститути [1, с.10–14].

У більшості розвинутих країн світу друкована преса є незалежною від держави і, відповідно, напругу не фінансується нею. Однак, існує і чимало держав, які мають державні ЗМІ або такі, що фінансуються за рахунок податків. Україна обрала першу модель, проголосивши курс на роздержавлення, вважаючи, що вивільнення українських ЗМІ від впливу та контролю державних чи місцевих органів влади дасть змогу створити незалежні медіа, які стануть інструментом утвердження демократичних цінностей та складовою громадянського суспільства. Спробуємо прослідкувати історію таких перетворень.

Чимало вітчизняних науковців присвятили свої роботи проблемам друкованих ЗМІ. Серед них: В. Бебик, В. Карпенко, М. Сенченко, Ю. Бондар, В. Набруско та ін. Вивчення вітчизняної й зарубіжної наукової літератури із проблеми роздержавлення демонструє вельми зацікавлене ставлення істориків, філософів, політиків, соціологів, управлінців, юристів та журналістів до таких питань, як свобода преси та її роль у розвитку демократичних процесів, роздержавлення мас-медіа та варіанти приватизації. Значний внесок у вирішення цих проблем зробили такі вітчизняні вчені, як Л. Гонюкова, М. Логунова та М. Пірен у праці «Суспільно-політичні реформи», В. Князев у збірнику наукових праць «Формування громадянського суспільства в Україні: стан, проблеми, перспективи», А. Колодій у посібнику «Основи демократії», С. Курпіль у проекті закону України «Про реформу державної та комунальної преси», І. Лубкович у статті